

АНОТАЦІЯ

Станіславенко Л.А. Політика консолідації держави в умовах системної кризи в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія». – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

Здійснено комплексне дослідження політики консолідації держави в умовах системної кризи в Україні. Політика консолідації держави визначена як цілеспрямована та практико-орієнтована стратегія розвитку України, що має впроваджуватися шляхом якісних практик державних інститутів і недержавних інституцій задля *інваріантизації* - знаходження українським суспільством власного інваріанту (спільного мотиваційного концепту через «винесення за дужки» всіх розбіжностей) навколо принципів і функцій соціальної держави. Акцентовано, що в українському суспільстві за сучасних кризових умов, програми єднання України частіше ґрунтуються на основі негативних, оборонних стратегій (суспільна конфронтація, зовнішній ворог тощо). Системність кризи послаблює здатність держави ефективно використовувати всі свої ресурси задля збереження суверенітету на території країни та проводити ефективну політику консолідації суспільства. Акцентовано, що з часу проголошення незалежності політична система України не визначила і не побудувала модернізаційну модель, якої прагне і послідовно формує. Відповідно і відсутня публічна система заходів модернізації України, яка б була зрозумілою громадянам і до здійснення якої вони б були причетні. Тому система здатна продукувати лише сценарії циклічного розвитку. За таких умов *держава стає асоціальною*. На відміну від таких програм має бути сформована спільна політика держави і суспільства по консолідації України навколо єдиного і позитивного за змістом інваріанта – концепту, що не містить розбіжностей трактування, негативних конотацій та формує спільність влади, громади і бізнесу. Об'єднувальними мають стати цінності, концепти й напрями на кшталт

«державні кордони і цілісна територія держави», «Україна перспективна як простір можливостей для молоді, професійних об'єднань, творчих осередків, традицій, що успадковуються, та інновацій, що народжуються», «просування України в світі через культурну і цифрову дипломатію», «етнокультурні регіони і децентралізація з сильними територіальними громадами задля зміцнення держави-нації», «Україна – держава-нація як кінцева ціль модернізації». Концепт «держави-нації» розуміється авторкою як інваріант - інтегральний формат розвитку країни, що демонструє консенсус державних політик і суспільних практик, спрямованих на комфортне співіснування однорівневих політичних, етнокультурних і територіальних ідентичностей.

Структуру дослідження обумовила наступна **наукова гіпотеза**. *За умов системної кризи, держава стає вразливим суб'єктом міжнародних відносин, посилюється внутрішній конфлікт між державними інститутами і недержавними інституціями, активізується потреба нових практик консолідації нації навколо не тільки ціннісної парадигми, а й соціально-економічних індикаторів розвитку системи.*

Методологічна основа дослідження обумовлена особливостями об'єкту та предмету дослідження, його міждисциплінарним характером та доцільністю поєднання засад політичних наук (теорії соціальної держави, синергетики, нормативного неоінституціоналізму та класичного біхевіоралізму), соціальної філософії, прикладної соціології, політичної регіоналістики, комунікативістики.

Зазначені нижче *методи та методики* дозволили авторці визначити ключові характеристики сучасного стану суспільного розвитку, засади формування моделі консолідації України та шляхи її впровадження. *Метод системного аналізу та здатність до критичного мислення* дозволили авторці систематизувати попередні міждисциплінарні дослідницькі розвідки щодо консолідації держави в умовах системної кризи; *метод кластерного аналізу* допоміг виявити основні напрями державної політики консолідації в умовах кризи, *методика моделювання* – запропонувати шляхи їх коригування. *Методика моніторингу* відкритих джерел та офіційних ресурсів дозволила авторці виявити інформацію щодо динаміки легітимності державної влади і

політичних інститутів, соціально-економічних показників розвитку та настроїв українців у період 2014 – 2020 рр. *Інституційний та неоінституційний методи* довели необхідність ціннісного діалогу між державою і суспільством на шляху консолідації України навколо не стільки автентичних цінностей (через розбіжність їх трактування різними категоріями громадян), скільки навколо соціально-економічних індикаторів розвитку, норм і принципів соціальної держави із пріоритетом цільових програм підтримки малого і середнього бізнесу, бізнес-практик соціального підприємництва, створення дієвих соціальних ліфтів (для молоді у першу чергу), поширення соціального капіталу громад і деполітизації процесу консолідації.

У дисертації доведено, що українська політична система перебуває у стані системної трансформаційної кризи, періодичні загострення якої завдають суттєвої шкоди рівню легітимності і стабільності владних інститутів та міжнародним позиціям України. Цей стан системи авторка оцінює як нерівновісний, за якого відбувається пошук нею таких аттракторів, що здатні змінити стан системи. Серед них важливими є аттрактори порядку – сукупність фактів соціальної реальності та потенційно можливих подій (прихованих ресурсів), здатних трансформувати стан системи з хаосу до порядку. З-поміж низки індикаторів системної кризи авторкою було обрано три компоненти, довкола яких побудовано об'єкт дослідження: *криза легітимності державної влади і політичних інститутів, соціально-економічні показники розвитку та динаміка настроїв українців щодо своїх перспектив і оцінок сучасності*.

Легітимність визначено як підтримку, позитивне ставлення, довіру або визнання авторитету влади та державно-правових інститутів суспільною думкою (у т. ч. зарубіжною), населенням країни або великими групами населення. Авторкою зафіксовано, що з 1991 р. в Україні спостерігалася тенденція недовіри абсолютно до всіх владних інститутів на всіх рівнях, що неминуче призводило до глибокої *кризи легітимності влади* і зростання протестних настроїв у суспільстві, зокрема, в 2004, 2013-2014 рр. Також для України характерний порівняно високий та стабільний рівень довіри до суспільних інститутів: церкви, волонтерів, громадських об'єднань, засобів масової інформації.

З'ясовано, що зовнішня легітимність влади корелюється з внутрішньою. Обґрунтовано твердження, що в умовах гібридизації процесів набуття-втрати легітимності, нелегітимний політичний режим цілком здатен продовжувати своє існування окремо від суспільства.

Визначені ключові фактори ерозії державної влади та кризи легітимності державних інститутів в Україні. Серед них: руйнація конституційно-правового порядку і відсутність політичного суб'єкта, готового взяти на себе відповідальність за захист національних інтересів України; збройний конфлікт на Сході України та окупація Росією АР Крим і окремих частин Донецької і Луганської областей; гібридизація функцій окремих інституцій державної влади через їхню неспроможність виконувати завдання у контексті захисту національної безпеки і територіальної цілісності України; нездатність державної влади адаптуватися до динамічних змін та запитів суспільства на здійснення реальних реформ, а не їхню імітацію задля самозбереження системи.

Доведено, що в контексті втрати Україною суб'єктності у процесі відновлення суверенітету (на окупованих територіях) і територіальної цілісності, можливості мирного врегулювання збройного конфлікту на Сході України пов'язані з вагомими поступками Україною своїми національними інтересами. Це, у свою чергу, може призвести до масового протестного руху, який в умовах системної кризи буде пов'язаний з черговими територіальними втратами України.

Обґрунтовано твердження, що сформована в Україні модель *соціально-економічних відносин* самою своєю суттю перманентно продукує різноманітні кризи: економічні, інституційні, конституційні, світоглядні, які розвиваються в руслі трансформаційної кризи. Її основою визначений інверсійний характер трансформацій, розпочатих в Україні в 1990-ті роки, а саме:

- перехід на ринкову модель економіки з синхронним утворенням кон'юнктури для відтворення «тіньової економіки» і корупції;
- катастрофічне падіння макроекономічних показників розвитку;
- відсутність політичної волі та ефективного інструментарію до апробації інноваційних підходів для швидкої переорієнтації національної економіки;

- втрата людського капіталу нації;
- зовнішній борг держави і несаможиттєвість рішень національного уряду.

З'ясовано, що специфіка соціально-економічної кризи диктується також зазначеними державою збитками і їх подальшим накопиченням через втрату контролю за АР Крим, частинами Донецької і Луганської областей, продовження збройного конфлікту на Сході України і незавершеністю реформи децентралізації.

У дисертації доведено, що в Україні інституційні практики закріплення принципів соціальної держави є малоефективними. Попри номінальне збільшення окремих показників макроекономічного розвитку, система перерозподілу благ наближає Україну до антисоціальної держави з відсутньою гуманітарною стратегією. Прогресуючі тенденції міграції економічно активного населення та депопуляції знеживлюють перспективи формування в країні капіталу лояльності, що розглядається авторкою як один із індикаторів консолідації суспільства.

Динаміку настроїв українців щодо ключових проблем політичного, економічного, гуманітарного, міжнародного аспектів діяльності влади авторка вважає дієвим інструментом вимірювання ступеня довіри громадян до інститутів державної влади, а також барометром визначення ефективності впроваджуваної державної політики (внутрішньої і зовнішньої).

Зафіксовано, що в Україні до 2013 р. існувало два ключові чинники конфронтації суспільства: державна мова, ставлення до статусу російської мови та зовнішньополітичні орієнтації розвитку: євроатлантичний вектор або військово-політичний та економічний союз з Російською Федерацією та країнами СНД. Обидва фактори конфронтації були використані в якості ідеологічного підґрунтя для російського сценарію демонтажу української державності у 2014 р.

Виявлено характерну для українського суспільства тенденцію збереження позитивної динаміки довіри до суспільних інститутів на тлі системного зниження балансу в бік недовіри до державних інститутів; деактуалізацію в суспільному порядку денному проблеми збройного конфлікту на Сході України

та реінтеграції окупованих територій Криму і Донбасу; перебування суспільства, з точки зору кластеру соціально-економічних цінностей, у стані крихкого балансу між цінностями виживання і самовираження.

Обґрунтовано, що вихід системи із кризи можливий за умови побудови державної політики у спосіб згуртування, об'єднання, консолідації суспільства і держави та активізації громадянського сектору.

У межах категоріального апарату, за допомогою вказаних наук і наукових напрямів, а також на основі вивчення стану суспільних відносин в Україні та домінуючих сценаріїв відтворення наявною ціннісною парадигмою реальної політичної практики поступу держави, визначено такі етапи побудови інваріанту «держава-нація» внаслідок консолідації українського суспільства: *консолідація-адаптація, консолідація-ідентифікація і консолідація-трансформація*. Авторкою вказано, що під впливом комплексу факторів вагомої практичної значущості *консолідація-ідентифікація* в українському суспільстві відбувається прискореними темпами і за унікальним сценарієм через:

- *гібридизацію функцій інституцій державної влади із захисту національної безпеки і територіальної цілісності країни* (у 2014 – 2015 рр. волонтери, добровольці та інститути громадянського суспільства спромоглися повноцінно замінити державу в сенсі організації територіальної оборони, військової і цивільної логістики, наповнення інформаційного простору цінностями консолідації суспільства, всупереч меседжам країни-агресора);

- *діаметрально протилежні реальному стану національної безпеки, економіки, соціальної сфери показники і самооцінки громадянами особистого добробуту, рівня захищеності, задоволеності життям і гордості за свою державу, національність, громадянство;*

- *збереження соціокультурної біполярності (східноправославного полюсу з тяжінням до Росії і західноєвропейського ліберального з тяжінням до Європи та США), попри анексію Росією АР Крим, окупацію частин Донецької і Луганської областей зі створенням квазідержавних утворень «ДНР» і «ЛНР» та безперервні військові дії на лінії розмежування з паралельним блокуванням мирного процесу;*

- *асиметричну модель комунікації центру з локальними територіями в сенсі залучення до розробки стратегії консолідації української держави.*

Політика консолідації держави, що розглядається авторкою як інструмент досягнення консенсусу, згоди суспільства щодо: оцінки свого минулого; адекватного сприйняття сучасних подій та явищ; перспективних напрямів розвитку у майбутньому, – має містити як державну політику консолідації, так і державницьку її складову, що ініціюється суспільством.

Запропоновано інженерію моделювання політики консолідації держави в умовах системної кризи як *модель консолідації держави-нації*.

На першому рівні деполітизації діалогу суспільства і держави навколо цінності Людини має бути сформований стратегічний план дій по консолідації усіх професійних і вікових, етнокультурних та інших груп інтересів: не навколо ідеологій чи політичних слоганів, а навколо «українського» виробника, громадянської освіти, здорового способу життя, благодійності, соціально відповідального бізнесу, відкритих університетів, проєктів соціальної дії.

На другому рівні – соціально-економічної консолідації – має відбутися аудит наявних ресурсів, проблем, прогалин управління та акумуляція потенціалу задля:

- збереження людського капіталу нації (програми державної міграційної політики, цільові програми формування нових робочих місць і регіонального замовлення, стратегія національної вищої освіти, цільові програми підтримки ВПО і соціального підприємництва тощо);

- розвитку інтелектуального потенціалу та створення умов для молодіжних і громадських ініціатив (соціальні ліфти, державно-приватне партнерство, податкова лояльність, банківські програми підтримки тощо);

- зміцнення соціального капіталу та фінансової незалежності громад (завершення реформ децентралізації, деполітизація органів місцевого самоврядування, консолідаційна економічна стратегія має забезпечити розвиток економічних зв'язків між локальними територіями/територіальними громадами, консолідацію «регіональних еліт» на основі соціальної інклюзії, співпраці громади-влади-освіти, що динамічно впливатиме на формування системи

суспільних цінностей).

З-поміж основних завдань *третього рівня* моделі консолідації суспільства – *соціокультурного єднання*, передбачено, зокрема: міжкультурний діалог, напрацювання та розвиток громадських і культурних зв'язків та обмінів між громадами і територіями; зміцнення державного статусу української мови; формування інформаційного простору, що наповнюється власним порядком денним; зменшення цивілізаційних розбіжностей та об'єднання громадян країни на основі соціальних, а пізніше й національних цінностей. Складовими моделі консолідації української держави-нації мають стати: зміцнення символічного капіталу територій і бренду «Україна», розвиток екокультури та екологічного ставлення до природних ресурсів, впровадження цільових програм громадянської освіти тощо.

Політика консолідації держави має розглядатися як багатоаспектний, пролонгований в часі і здатний до трансформації і коригування комплекс механізмів нової політики та філософії державного управління.

Ключові слова: системна криза в Україні, асоціальна держава, політика консолідації держави, інваріантизація, інваріант, консолідація-адаптація, консолідація-ідентифікація, консолідація-трансформація, ціннісний вимір політики консолідації, модель консолідації соціальної держави.

ABSTRACT

Stanislavenko Liudmyla. Policy of State Consolidation under Conditions of a System Crisis in Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for the acquisition of a scientific degree of Ph.D. in Political Science by the specialty 052 “Political Science”. – Vasyl’ Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

A comprehensive study of the policy of state consolidation under the conditions of the system crisis in Ukraine. The state consolidation policy is defined as a purposeful and practice-oriented strategy of Ukraine's development, which should be implemented through qualitative practices of state institutions and non-state institutions for invariance i.e. finding Ukrainian society's own invariant (common motivational concept through "brackets" of all differences and welfare state). It is emphasized that in Ukrainian society under modern crisis conditions, Ukraine's unification programs are more often based on negative, defensive strategies (social confrontation, external enemy, etc.). The system nature of the crisis weakens the state's ability to use all its resources effectively to preserve its sovereignty in the country and pursue an effective policy of consolidating society. It is emphasized that since the proclamation of independence, the political system of Ukraine has not defined or built a modernization model, which it seeks and forms consistently. Accordingly, there is no public system of modernization measures in Ukraine, which would be understandable to citizens and in the implementation of which they would be involved. Therefore, the system can produce only the scenarios of cyclical development. Under such conditions, the state becomes antisocial. In contrast to such programs, a common policy of the state and society to consolidate Ukraine should be formed around a single and positive invariant i.e. a concept that does not contain differences of interpretation, negative connotations and forms a community of government, people, and business. Values, concepts, and trends such as "state borders and the integral territory of the state", "Ukraine is a promising space of opportunities for youth, professional associations, creative centers, inherited traditions and emerging innovations" should be unifying. "Ukraine's promotion in the world through cultural and digital diplomacy", "ethnocultural regions and decentralization with strong territorial communities to strengthen the nation-state", "Ukraine is a nation-state as the goal of modernization". The concept of "nation-state" is understood by the author as an invariant i.e. an integral format of the country's development, which demonstrates the consensus of state policies and social practices aimed at comfortable coexistence of equal political, ethnocultural and territorial identities.

The structure of the study was determined by the following scientific hypothesis. Under the system crisis, the state becomes a vulnerable subject of international relations, the internal conflict between state and non-state institutions intensifies, and the need for new practices of nation consolidation around not only the value paradigm but also socio-economic indicators of system development indicators.

The methodological basis of the research is determined by the peculiarities of the object and subject of the research, its interdisciplinary nature and expediency of combining the principles of political science (social state theory, synergetics, normative neo-institutionalism and classical behaviorism), social philosophy, applied sociology, political regionalism, communication.

The following methods and techniques allowed the author to determine the key characteristics of the current state of social development, the principles of forming a model of consolidation of Ukraine and ways to implement it. The method of system analysis and the ability to think critically allowed the author to systematize previous interdisciplinary research on the consolidation of the state in a system crisis, the method of cluster analysis helped to identify the main directions of state policy of consolidation in a crisis, the method of modeling i.e. to suggest ways to adjust them. The method of monitoring open sources and official resources allowed the author to identify information on the dynamics of legitimacy of state power and political institutions, socio-economic indicators of development and attitudes of Ukrainians during the period 2014 - 2020. On the way to the consolidation of Ukraine, institutional and neo-institutional methods proved the necessity of the valuable dialogue between the state and the people not just about authentic values (due to differences in their interpretation by different categories of citizens) but more about socio-economic indicators of development, norms and principles of the state welfare with priority programs to support small and medium business, business practices of social entrepreneurship, creation of effective social elevators (for young people in the first place), the spread of social capital of communities and the depoliticization of the consolidation process.

The thesis proves that the Ukrainian political system is in a state of system transformation crisis, the periodic exacerbations of which cause significant damage to the level of legitimacy and stability of government institutions and international

positions of Ukraine. The author assesses this state of the system as nonequilibrium, during which she searches for such attractors that can change the state of the system. Among them, the attractors of order are important i.e. a set of facts of social reality and potentially possible events (hidden resources) that can transform the state of the system from chaos to order. Among several indicators of the system crisis, the author chose three components around which the object of study is built: the crisis of legitimacy of state power and political institutions, socio-economic indicators of development and the dynamics of the attitudes of Ukrainians towards their prospects and assessments of modernity.

Legitimacy is defined as support, positive attitude, trust, or recognition of the authority of government and state and legal institutions by public opinion (including foreign), the population or large groups. The author notes that since 1991 in Ukraine there has been a tendency to distrust absolutely all the governmental institutions at all levels, which inevitably led to a deep crisis of legitimacy of the government and the growth of protests in society in 2004, 2013-2014. Ukraine is also characterized by a relatively high and stable level of trust in public institutions: churches, volunteers, public associations, and the media.

It has been found that the external legitimacy of power correlates with the internal one. It is substantiated that under the conditions of hybridization of the processes of acquisition-loss of legitimacy, the illegitimate political regime is quite capable of continuing its existence separately from society.

The key factors of erosion of state power and the crisis of legitimacy of state institutions in Ukraine have been identified. Among them: the destruction of the constitutional and legal order and the absence of a political entity ready to take responsibility for protecting the national interests of Ukraine; the armed conflict in eastern Ukraine and the Russian occupation of the Autonomous Republic of Crimea and certain parts of the Donetsk and Luhansk regions; hybridization of the functions of certain institutions of state power due to their inability to perform tasks in the context of protection of national security and territorial integrity of Ukraine; the inability of state power to adapt to dynamic changes and society's demands for real reforms, rather than imitating them for the sake of self-preservation of the system.

It is proved that in the context of Ukraine, the possibility of a peaceful settlement of the armed conflict in eastern Ukraine is associated with significant concessions to Ukraine's national interests. This, in turn, may lead to a mass protest movement, which in the context of the system crisis will be associated with another territorial loss of Ukraine.

The statement that the model of social and economic relations formed in Ukraine by its nature permanently produces such crises as economic, institutional, constitutional, worldview, which develop during the transformation crisis, is substantiated. It is based on the inverse nature of the transformations that began in Ukraine in the 1990s, namely:

- the transition to a market economy model with the simultaneous formation of conditions for the reproduction of the "shadow economy" and corruption;
- catastrophic decline in macroeconomic development indicators,
- lack of political will and effective tools to test innovative approaches for rapid reorientation of the national economy,
- loss of human capital of the nation;
- the external debt of the state and non-independence of national government decisions.

It was found that the specifics of the socio-economic crisis are also dictated by the losses suffered by the state and their further accumulation due to the loss of control over the Autonomous Republic of Crimea, parts of Donetsk and Luhansk regions, the continuation of the armed conflict in Eastern Ukraine and incompleteness of decentralization reforms.

The thesis proves that in Ukraine the institutional practices of consolidating the principles of the welfare state are ineffective. Despite the nominal increase in some indicators of macroeconomic development, the system of redistribution of goods brings Ukraine closer to an antisocial state with a lack of humanitarian strategy. Progressive tendencies of migration of economically active population and depopulation devalue the prospects of capital loyalty formation in the country, which is considered by the author as one of the indicators of consolidation of society. a tool for measuring the degree of public confidence in the institutions of state power, as well as a barometer

for determining the effectiveness of the implemented public policy (internal and external).

It was recorded that in Ukraine until 2013 there were two key factors in the confrontation of society: the state language, the attitude to the status of the Russian language and foreign policy orientations: Euro-Atlantic vector or military-political and economic alliance with the Russian Federation. Both factors of confrontation were used as an ideological basis for the Russian scenario of dismantling Ukrainian statehood in 2014.

The tendency of Ukrainian society to maintain the positive dynamics of trust in public institutions against the background of a system reduction of the balance towards distrust in state institutions is revealed; de-actualization in the public agenda of the problem of the armed conflict in the East of Ukraine and reintegration of the occupied territories of Crimea and Donbass; society, in terms of a cluster of socio-economic values, in a state of fragile balance between the values of survival and self-expression.

It is substantiated that the way out of the crisis is possible if the state policy is built in a way of uniting, uniting, consolidating society and the state and activating the civil sector.

Within the categorical apparatus, with the help of these sciences and research areas, as well as on the basis of studying the state of public relations in Ukraine and the dominant scenarios of reproduction of the existing value paradigm of real political practice of state progress, the following stages of invariant as the result of Ukrainian society consolidation: consolidation-adaptation, consolidation-identification and consolidation-transformation. The author points out that under the influence of a set of factors of significant practical significance, consolidation-identification in Ukrainian society is accelerating and under a unique scenario through:

- hybridization of the functions of state authorities to protect national security and territorial integrity of the country (in 2014-2015, volunteers and civil society institutions were able to fully replace the state in terms of territorial defense, military and civil logistics, filling the information space with values of consolidation contrary to the messages of the aggressor country);

- diametrically opposed to the real state of national security, economy, social sphere indicators and self-esteem of citizens' personal well-being, level of protection, life satisfaction and pride in their state, nationality, citizenship;

- preservation of socio-cultural bipolarity (Eastern Orthodox pole with attraction to Russia and Western European liberal with attraction to Europe and the USA), despite Russia's annexation of Crimea, occupation of Donetsk and Luhansk regions with creation of quasi-state formations of “Donetsk Public Republic” and “Luhansk Public Republic”, and continuous military action on the line of demarcation with parallel blocking of the peace process,

- asymmetric model of communication of the center with local territories in the sense of involvement in the development of Ukrainian state consolidation strategy.

The policy of state consolidation, which is considered by the author as a tool for reaching consensus, public consent to: assess their past; adequate perception of modern events and phenomena; promising areas of development in the future - should contain both the state consolidation policy and its state component, initiated by society.

The engineering of modeling the state consolidation policy in the conditions of system crisis as a model of nation-state consolidation is offered.

At the first level of depoliticization of the dialogue between society and the state around the value of Human, a strategic action plan should be formed to consolidate all professional, age, ethnocultural, and other interest groups not around ideologies or political slogans, but around "Ukrainian" producers, education, healthy lifestyles, charity, socially responsible business, open universities, social action projects.

At the second level - socio-economic consolidation - there should be an audit of available resources, problems, management gaps and capacity building for:

- preservation of the nation's human capital (state migration policy programs, targeted programs for job creation and regional procurement, national higher education strategy, targeted programs to support IDPs and social entrepreneurship, etc.); conditions for youth and community initiatives (social elevators, state-person partnership, tax loyalty, banking support programs, etc.);

- strengthening social capital and financial independence of communities (completion of decentralization reforms, depoliticization of local governments, consolidation economic strategy should ensure the development of economic ties between local territories / territorial communities, consolidation of "regional elites" based on social inclusion, community cooperation education, which will dynamically influence the formation of a system of social values).

Among the main tasks of the third level of the model of society consolidation - socio-cultural unity, are provided, in particular: intercultural dialogue, development of social and cultural ties and exchanges between communities and territories; strengthening the state status of the Ukrainian language; formation of an information space that is filled with its own agenda; reduction of civilizational differences and unification of citizens of the country on the basis of social and after that national values. The components of the model of consolidation of the Ukrainian nation-state should be: strengthening the symbolic capital of territories and the "Ukraine" brand, development of ecoculture and ecological attitude to natural resources, implementation of targeted civic education programs, etc.

State consolidation policy should be considered in time and capable of transformation and adjustment of a set of mechanisms of the new policy and philosophy of public administration.

Key words: system crisis in Ukraine, a-social state, state consolidation policy, invariantization, invariant, consolidation-adaptation, consolidation-identification, consolidation-transformation, value dimension of consolidation policy, social state consolidation model.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРКОЮ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України

1. Станіславенко Л.А. Автентичні цінності українців у контексті захисту національних інтересів держави-нації. *Політичне життя*. 2019. №3. С. 87-94.
2. Станіславенко Л.А. Соціальні та економічні цінності українського суспільства. *Політичне життя*. 2021. №1. С. 103-111.
3. Станіславенко Л.А. Політика консолідації української держави в умовах трансформаційної кризи. *Політичне життя*. 2021. №2. С. 38-42

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав, включених до міжнародних наукометричних баз

4. Станіславенко Л. Українська національна ідея: перспективи сучасної інтерпретації. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Volume 7. Issue 1. P. 184-189.
5. Нагорняк Т., Станіславенко Л. Криза легітимності влади в дзеркалі ставлення українців до державних та суспільних інститутів. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Volume 7. Issue 4. P. 49-57.

Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

6. Станіславенко Л.А. Студентська молодь України у контексті міграційних трендів. *Соціологічні дискурси: Матеріали IV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених (м. Дніпро, 4 грудня 2020 року)*. Дніпро, 2020. С. 83-85.
7. Станіславенко Л.А. Депопуляція як ознака системної кризи в Україні. *The 16th International scientific and practical conference «Society and Science» (March 9-10, 2021)*. Nika Publishing, Leeds, Great Britain. 2021. P. 57-63.